

A KERESKEDELMI ÁLLANDÓ VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG SZERVEZETE ÉS ÜGYRENDJE, AZ ELSŐ LÉPÉSEK A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG VERSENYKÉPESSÉGÉNEK FOKOZÁSA ÉRDEKÉBEN¹

A megváltozott gazdasági- és jogszabályi környezet, és az ezt is tükröző ügyszám csökkenés a választottbíró-ságoknál, szükségessé tette azt, hogy a törvényhozó új törvényt alkosson a választottbíráskodásról a választottbíró-ságok versenyképességének fokozása érdekében. Ezt a 2017. évi választottbíráskodásról szóló LX. törvény szervezeti és személyi alapvető változásokkal kívánta elősegíteni. Először az intézményes változásokról kell néhány szót ejteni. Létrejött az agrárkamara és a sport állandó választottbíró-ságok hatáskörét nem érintve, a törvény által előírányzottak szerint az integrált intézményes választottbíró-ság. 2017. december 31-én megszűnt a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíró-ság és az Energetikai Választottbíró-ság, és a folyamatban lévő ügyeik 2018. január hónapban egy, a törvény által létrehozott delegáló szervezetek által kötött megállapodás alapján átadásra kerültek a Kereskedelmi Választottbíró-ság részére. Az átadást követően a tárgyalások folyamatosan és rendben folynak, hatásköri kifogás az átadott ügyekkel kapcsolatosan nem volt. A megszűnt állandó választottbíró-ságok önálló jogi személyiséggel rendelkeztek, míg az MKIK mellett működő Választottbíró-ság, a törvény által adott rövidített nevén a Kereskedelmi Választottbíró-ság nem önálló jogalany, nem önálló jogi személy. Ezt a választottbíró-ságot a kamarai törvény alapján az MKIK, azaz a Magyar Kereskedelmi- és Iparkamara működteti. A Kereskedelmi Választottbíró-ság részére a 2017. évi LX. törvény „sui generis” sajátos jogutódlást teremtett a megszűnt választottbíró-ságok folyamatban lévő ügyei, illetve a korábban az ezen választottbíró-ságok hatáskörét kikötő megállapodások tekintetében. Önmagában azonban a Kereskedelmi Választottbíró-ság nem jogutódja a megszűnt választottbíró-ságoknak, hiszen a jogi személyiséggel nem rendelkező választottbíró-ság nem lehetett jogutódja a megszűnt jogi személyeknek.

A törvényalkotó kiemelt célja a versenyképesség javítása volt, hiszen a törvény a versenyképességet javító törvényecsomag része volt. Versenyképességet kell lennie az integrált intézmény más hazai ad hoc, valamint a környező országok választottbíró-ságaival, de egyértelmű az is, hogy mint alternatív vitarendezési fórum magánjogi ügyekben a polgári per alternatíváját kínálja.

Az integrált választottbíró-ság 2018. január 1-jén a delegált elnökséggel megkezdte munkáját. Az elnökség

hét tagból áll, melyből három tagot, köztük az elnököt az MKIK, egy tagot a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal, egy tagot a Magyar Ügyvédi Kamara, egy tagot a Magyar Bankszövetség, és végül egy elnökségi tagot a Budapesti Értéktőzsde Zrt. delegál a jogszabály szerint hároméves időtartamra. A nemzetközi tendenciákat is követő, alapvetően új megoldás, hogy az elnökségben az ügyvédség számára is fontos feladatot biztosít akkor, amikor a megszűnt választottbíró-ságok alapítói és az MKIK mellett a Magyar Ügyvédi Kamara is elnökségi tagot delegál.

A törvényben szabályozott megoldás alapvetően eltért a korábbi választottbíró-sági törvény által biztosított szervezeti megoldástól. A nemzetközi gyakorlatot követve független elnökséget hozott létre, és már nem a választottbíró-ság ajánlási listáján szereplő bírákból álló összbírói értekezlet választja a tagjaiból az elnökséget, mint ahogy azt a korábbi választottbíró-sági törvény szabályozta. Az ajánlási listán szereplő választottbírákból álló összbírói értekezlet tanácsadó szervezetté alakult, szerepe így az új törvénnyel alapvetően megváltozott. Az is kiemelendő továbbá, hogy az MKIK megszüntette a választottbíró-sági tagozatokat, ugyanis a gazdálkodók, egy-két esetet kivéve, a több éves lehetőséget ki nem használva, valójában nem éltek ezzel az intézményi lehetőséggel. Az MKIK ezzel a lépéssel maga is a törvény által javasolt integrált megoldást követte.

Az elnökség a törvény és a választottbíró-ság ügyrendje szerint a választottbíró-ság általános döntéshozó szerve, amely a választottbíró-ság működését átfogóan irányítja. Az elnökség tagja kizárólag olyan személy lehet, aki jogász munkakörben eltöltött legalább tíz év szakmai gyakorlattal rendelkezik, valamint jogi szakvizsgát, vagy annak megfelelő, a hazai joga szerinti szakvizsgát tett le, és akinek a neve legalább öt éve fel van tüntetve valamely belföldi vagy külföldi állandó választottbíró-ság választottbírói listáján, vagy legalább öt éve rendszeresen jogi képviselést lát el választottbíró-sági ügyekben. Az elnökség elnöke és tagja nem járhat el sem választottbíróként, sem szakértőként, sem jogi képviselőként a Kereskedelmi Választottbíró-ság előtt az annak hatáskörébe tartozó eljárásokban. Az elnökség és az elnök tekintetében a nemzetközi visszajelzések szerint kiemelt fontosságú volt a törvényben írt szakmai, minőségbiztosítási előírás, mivel a külföldi jogkeresők és gazdálkodók számára megnyugtató választ adott ezzel a jogszabály, hogy a delegáló, állami szervek is kizárólag kiemelkedő választottbíró-sági gyakorlattal és tudással rendelkező személyeket

¹Dr. Burai-Kovács Jánosnak a Kereskedelmi Választottbíró-ság elnökének a Magyar Jogász Egylet 2018. június 5-i értekezletén elhangzott előadása.

delegálhatnak az elnökségbe. Ez a törvényi előírás az intézmény függetlenségének és pártatlanságának fontos sarokköve. Az elnökség tehát a delegálóktól szakmailag függetlenül végzi a munkáját, és tagja bár visszahívhatók, a tevékenységükkel kapcsolatban nem utasíthatók.

A következőkben az elnökség feladatáról kell szólni. Az elnökség feladata az ügyrend és az eljárási szabályzat elfogadása és nyilvánosságra hozása. Az elnökség egyúttal választottbírói ajánlási listát is kellett, hogy készítsen. Hangsúlyoznunk kell, hogy az elnökség a törvény által biztosított, igen szűkös, egy hónapos határidő alatt sikerrel teljesítette a ráruházott feladatokat, új eljárási szabályzatot és ügyrendet alkotott, illetve teljesen megújította a választottbírói ajánlási listát is. Az elnökség a rendelkezésére álló egy hónap alatt a szakma széles körű támogatását élvezve, és Varga István professzor úr munkáját igénybe véve tudta megalakítani az új eljárási szabályzatot, amely a belföldi és nemzetközi tapasztalatokat, gyakorlatokat és a legmodernebb intézményes nemzetközi eljárási szabályzatok megoldásait sűrítve már egy XXI. századi eljárási szabályzat igényével készült. Az eljárási szabályzat kaput nyitott egyúttal az igazságügyi kormányzattal történő folyamatos további tárgyalásokhoz, a szabályzat és a törvény szövegének jövőbeni finomításához.

Ki kell emelni, hogy az elnök és az elnökség kapcsolata, a rendszeres tapasztalatcserék az igazságügyi kormányzattal rendkívül előremutatók és gyümölcsözők. Az elnökség emellett, hogy elfogadta az ügyrendet, és elfogadta az eljárási szabályzatot is, egy teljesen megújult választottbírói ajánlási listát is készített. A lista kiemelt nemzetközi és hazai választottbíráskodás terén jártas, elméleti és gyakorlati szakemberekből álló általános részt, valamint egy pénz- és tőkepiaci és energetikai szekciós listát is tartalmaz. A szekciókba jelentkezők szakmai, magas szintű tudását garantálta a Bankszövetség, az Értéktőzsde és az Energiahivatal egyetértése és jóváhagyása.

Az elnökség a törvényben írtak, és a maga által alkotott, a feladatokat részletező ügyrend szerint rendszeresen gyakorolja a törvény szerinti választottbíró kijelölési jogot. Új és teljesen modern, a törvény által biztosított jogintézmény az, hogy az elnökség jogosult lesz eljárási kérdésekre vonatkozóan ajánlásokat tenni, amelyek az eljáró választottbírói tanácsokat nem kötik, de mégis az eljárási kérdésekben jogegységesítést céloznak, illetve ennek a lehetőségét biztosítják az integrált választottbírói szervezet részére. Az elnökség jogkörébe került a díjszabályzat szerinti választottbírói díj mértékének megállapítása. Ez azért fontos újítás, mert a díjszabályzat módosításával az elnökség maga közvetlen befolyást tud gyakorolni a versenyképesség elősegítésére, a jogkeresők számára vonzó feltételek megteremtésére. A választottbírói elnökségének az ügyrendje által kiemelt feladata a választottbíráskodást érintő jogszabályok véleményezése, részvétel azok előkészítésében, illetve az is, hogy elősegítse és lehetőség szerint biztosítsa a Kereskedelmi Választottbírói elnökség hazai és nemzetközi elismertségét, a választottbíráskodás népszerűsítését, elterjedését.

A választottbírói elnökség vezetője a választottbírói elnökségét, képviseli a választottbíráskodást az MKIK elnöksége, a hatóságok és más szervezetek irányában. Az elnök vezető az elnökség üléseit, szakmailag irányítja a választottbírói titkárságát, figyelemmel kíséri az eljárási szabályzat gyakorlati alkalmazását, és kapcsolatot tart a választottbírói testülettel. Ennek során tájékoztatja a testületet, illetve a választottbírókat a választottbíráskodást érintő jogi-, szervezeti- és egyéb lényeges kérdésekről. Az elnök feladata a külföldi választottbírói szervezetekkel és az UNCITRAL-lal való kapcsolattartás, valamint a kapcsolattartás a hazai-, illetve a külföldi tudományos intézményekkel a választottbíráskodás fejlesztése érdekében. Fontos elnöki feladat az állam bíróságával történő kapcsolattartás is, különös tekintettel az érvénytelenítési perek tapasztalataira. Az elnök feladatait vizsgálva ki kell emelni egy nagyon fontos, újabb, a törvény által előírt feladatot, mely szerint gondoskodik arról, hogy a választottbírói honlapján kereshető formában megjelenjenek a választottbírói anonimizált, a felek felismerhetőségét kizáró ítéletei, és permegszüntető végzése. Ezáltal a választottbírói elnökség megteremti az egyébként bizalmas döntéseinek felhasználhatóságát, alkalmazhatóságát és az ezzel kapcsolatos joggyakorlat kialakítását.

Az elnökség tagjainak kiemelt feladata – amit az ügyrend is rögzít – a választottbíráskodás népszerűsítése, a jogász hivatásrendek, illetve a vállalkozások körében.

A választottbírói titkárság látja el évek óta magas színvonalon a választottbírói működésével összefüggő ügyviteli, koordinációs, illetve adminisztratív feladatokat. A titkárság vezetője és dolgozói az MKIK munkavállalói, de a szakmai irányítás a választottbírói elnökségnek jogköre, illetve a munkáltatói jogokat a titkárság vezetője tekintetében az MKIK főtitkára, a választottbírói elnökségnek egyetértésével gyakorolja. A titkárság dolgozói maguk is rendszeres publikációkkal járulnak hozzá a választottbírói intézményének népszerűsítéséhez.

A versenyképesség javítása kapcsán különös figyelmet érdemel az állami törvényhozói akarat pozitív változása. Ezt a következők is igazolják:

A 2011. évi CXCVI. nemzeti vagyonról szóló törvény 2015 márciusáig korlátozta, illetve kizárta a választottbírói út igénybevételét a nemzeti vagyonra vonatkozó polgári jogi szerződéseknél. Ezt oldotta fel a 2015. évi VII. törvény, amely jogosultságot biztosított választottbírói kikötés alkalmazására a törvény hatálya lépését megelőző jogügyletek vonatkozásában, amennyiben a felek magán autonómiájuk keretében így kívánják megállapodni. 2018. április 10-én az IM helyettes államtitkára levelében az elnökség jogértelmezésével egyezően fejtette ki, hogy nincs akadálya annak, hogy a felek a jogszabály módosulásokra tekintettel korábban kötött megállapodásukat korlátozó törvényi rendelkezés hiányában a polgári jog általános szabályai szerint közös megegyezéssel, utólag módosítsák a szerződésüket és választottbírói szerződést kössenek. A korábbi nemzeti vagyon törvény előírásai által okozott legitimitációs sebek gyors gyógyulását hozhatja ez a visszajelzés is, ami kétségtelenül bizonyítja az állami

akaratot a választottbírói intézmény versenyképességének fokozására.

Végezetül arról, hogy az új intézmény elnöksége milyen lépéseket tett és tesz maga is a törvényhozói akarat megvalósítása érdekében.

A választottbírói elnöksége összbírói értekezleten ismertette az új bírái számára a változásokat és az elképzeléseit, melyben különös kiemelt szerepet szán a gyakorló jogászoknak az új listán szereplő ügyvédeknek, jogtanácsosoknak. Az ő feladatuk és lehetőségük a megbízóik számára legkedvezőbb vitarendezési fórum kiválasztása és ajánlása. A választottbírói elnöke és a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke külön találkozott a vezető ügyvédi irodák delegáltjaival, azzal a céllal, hogy a találkozósaikat és tapasztalatcseréiket rendszeressé tegyék, és ezáltal is segítsék a választottbíráskodás elterjedését és színvonalának javítását. Több magyar és nemzetközi konferencia foglalkozott az új választottbírói törvénnyel és az eljárási szabályzattal. A minőségbiztosítás érdekében az elnökség útmutatót készít az ügyfelek és a választottbírák számára a választottbírói eljárási eljárás legfontosabb tudnivalóiról. Az MKIK jogi tagozata keretében a választottbírák képzésére előadás-sorozatot tervez az elnökség. Kiemelt feladatának tekinti az egyetemi képzésbe történő bekapcsolódást, ennek keretében a választottbíráskodást megismertetni a hallgatókkal, de segíteni kívánja a nemzetközi választottbírói diákversenyeket is. Újra meg kívánja szervezni az elnökség az utóbbi években már nem gyakorolt találkozókat a törvényszék és a kúria választottbírói ítéletekkel foglalkozó bíráival. Készül a Pp. kommentár új kötete, mely többek között, az új választottbírói törvény kommentárját is tartalmazza, amely kommentárszerzők között az eljárási szabályzat alkotója és a választottbírói elnöke is megtalálható. Az intézmény népszerűsítése keretében látogatásokat, előadásokat tervez az elnökség, illetve az elnök a vidéki gazdasági kamaráknál, illetve a vidéki ügyvédi kamaráknál.

Említettük, hogy a választottbíráskodás, mint alternatív vitarendezési fórum, magánjogi ügyekben a polgári per alternatíváját is kínálja. Az új Pp. formaszigora szembeállítva a Kereskedelmi Választottbírói elnöke hagyományos, és a gyakorló jogászok által jól ismert perjogi szemlélettel, alapvető versenyképes alternatívát kínál.

Az UNCITRAL modell törvénnyel összhangban nem kizárólag a gazdasági, kereskedelmi jogvitákra nyílik meg a lehetőség, hanem a polgári, magánjogi viták teljes körére, kivéve a Pp. különleges pereit és a közigazgatási pereket, valamint a – megítélésünk szerint indokolatlanul kivett – fogyasztóvédelmi szerződéseket. Nincs különbség – ellentétben a korábbi szabályozással – a nemzetközi elemet tartalmazó és az azt nem tartalmazó jogviták, eljárások között.

Választottbírói jelölési joguknál fogva a felek a magánjogi jogvitájukat annak speciális szakmai elemeire figyelemmel úgy is alakíthatják, hogy olyan bírákat jelölnek, akik a bizalmas természetű vitájukban leginkább rendelkeznek szakismerettel, tapasztalattal. A választottbírói lista transzparens és utal az ajánlott bírák szakismeretére, tapasztalataira, de a felek bíróválasztási joga egyébként sem korlátozott.

A szabályzat kiemelten biztosítja a felek bírósághoz való fordulásának jogát és azt, hogy a jogvitát minden elemében el lehessen bírálni. Az eljárás a hagyományos perjogi ismereteinkkel egyező, nem bonyolult keresetlevéllel indítható meg és a választirat sem kötött formai szempontból.

Az új Pp. formaszigora és a gyors és koncentrált ügyintézését lehetővé tevő olyan rendelkezéseivel szemben, amely egyes tény- és jogállások későbbi kizárását eredményezi, az eljárási szabályzat a hagyományos perjogi felfogást követi és a kereset és a viszontkereset előterjesztését és módosításokat a tárgyalás befejezéséig teszi lehetővé. A beadványokat a felek papíralapon és elektronikusan is előterjeszthetik.

A törvény és az eljárási szabályzat lehetőséget biztosít a jogi érdekeltségű harmadik fél eljárásba történő beavatkozására, a tárgyalás bizalmas jellegének megőrzése mellett.

A korábbi szabályozással ellentétben mód van arra is, hogy a választottbírói elnökség előzetes vagy ideiglenes intézkedést rendeljen el, melyhez a törvény már közvetlen végrehajtást is biztosít.

A felek a választottbírói szerződésükkel arra vállalnak kötelezettséget, hogy eljárásuk a Kereskedelmi Választottbírói Eljárási Szabályzata szerint zajlik. Ezt azonban mind a felek, mind pedig az eljáró tanács a felekkel együttműködve jogosult a törvényi kógenia által szabott határokon belül módosítani. Az eljárási szabályzat 36. és 41. §-ai különösen versenyképessé teszik a választottbíráskodást, mint alternatív vitarendezési módot, amikor bevezetik az ICC Terms of Reference-hez hasonló eredményt hozó előkészítő egyeztetés (ld. case management conference) jogintézményét. A tanács megalakulásától számított 30 napon belül lehet ezt az egyeztetést megtartani, ahol a tanács és a felek tisztázhatják és meghatározhatják a jogvita kereteit és az eljárás szabályait. Ennek során kerülhet sor az eljárás időrendjének megbeszélésére, és az ezzel kapcsolatos megállapodásra is. A felek a szerződésük részeként képező eljárási szabályzatot továbbá úgy is módosíthatják, hogy kiegészítik hazai vagy ismert nemzetközi ajánlásokkal is (ld. az IBA ajánlásokat).

A törvény a felek részére biztosítja annak a lehetőségét is, hogy a perújításhoz hasonló okokból éljenek az eljárásújtás lehetőségével. A Kereskedelmi Választottbírói elnökség a választottbírói eljárások gyors és hatékony lezárása (aminek a szabályzat szerint lehetőleg hat hónapon belül kell történnie) és egyéb jogbiztonsági indokokból nem támogatja az eljárásújtást és mivel ez a törvényi rendelkezés diszpozitív, így az ajánlott mintaklauzulájában ezt ki is zárja.

A rugalmas és gyors alternatív vitarendezési eljárás, amely a hagyományos és a jogászok által jól ismert perjogi szemléleten alapul, komoly versenyképes alternatívát ajánl a magánjogi viták tekintetében. Az oly sokszor hangoztatott választottbírói díjak is versenyképesek, különösen ha azt tekintjük, hogy az eljárás befejezésére hat hónapos határidőt ír elő a szabályzat, ráadásul, az egyes bírói eljárás és a mediáció, aminek a végén a felek jogerős, végrehajtható ítéletet kapnak, olcsóbb, mint az állam bíróságának 6%-os illetéke.